

Несъстоятелността на физическите лица през погледа експертите, заинтересованите страни и обществеността

Социологическо изследване

Нагласите на експертите и широката общественост са „за“ въвеждане на закон за несъстоятелността на физически лица (81-82%), който да регулира взаимоотношенията между длъжник и кредитор по взаимноизгодна, справедлива и създаваща възможности за преодоляване на ситуацията процедура. Това показват резултатите от национално представително проучване сред пълнолетното население на страната и проучване сред експерти и заинтересовани страни, проведени от социологическа агенция Глобал Метрикс по поръчка на Български институт за правни инициативи.

И при гражданите и при експертите основният акцент е създаване на по-строга нормативна уредба, която да има ефект, от една страна, в превенция на злоупотребите, а, от друга, да формира по-отговорно поведение. Важна част от бъдещия закон е процедурата, която трябва да дава възможност за ново начало - оздравителен план, реструктуриране на задълженията и подкрепа за продължаване на легалната заетост, при ограничаване на кредитирането за известен период от време и проверка на финансовото минало с цел избягване на злоупотреби.

Подкрепата за опростяване на задълженията е ниска и засяга тази част от тях, която е породена от допълнителни такси, наказателни лихви и др. (36%).

Малка част от интервюираните са съгласни с предложението на лица, които са изпаднали в личен фалит да бъдат предоставяни социални помощи, докато подобрят ситуацията си (20%) или да им бъде опростен остатъкът от дълга, който не може да бъде изплатен с наличното имущество (12%). Още по-малка група са лицата, които са съгласни да бъде въведен контрол и ограничаване на потреблението на длъжниците в процедура по личен фалит, в периода на изплащане на дълга (7%).

Това е обяснимо, тъй като над две трети от българите смятат, че всеки човек трябва сам да се справя с изплащането на кредитите и дълговете си и приемат мерки, които да защитават длъжника и да му гарантират облекчена и справедлива процедура да изплати задълженията си, но не и специална социална подкрепа или опрощаване на дължимото. Подкрепата чрез предоставяне на социално жилище е посочена от около 40% от интервюираните, но единствено в случай, в който лицето е загубило основното си жилище при изпадане в несъстоятелност.

Важно е да отбележим, че личният фалит се мисли в много по-голяма степен като възможност за нов старт и решение на личната финансова криза, като резултат от икономическите фактори на средата и в по-малка степен като личен провал.

Разглеждайки нагласите към Закон за личния фалит трябва да имаме предвид какъв е делът от населението, което по един или друг начин може да бъде засегнато от този закон. Към момента 34% от българите имат някакъв кредит. По-голяма част от тези кредити са потребителски – към банки (19%), кредитни карти (7%), покупки на лизинг (6%), покупка на кредит от магазин (1%). Делът на ипотечните кредити е 4,2%, а кредитите от небанкови финансови институции – 4,6%. Заеми от близки и роднини имат 2,6%, а от частни лица – 0,7%.

Закъснения с погасяването на задълженията са налице при всички видове кредити. В най-голяма степен потребителите забавят своите задължения към фирми за бързи кредити. Причините за това са в специфичния профил на ползвателите на този тип финансови инструменти и в ситуацията, при които потребителите прибягват до това кредитиране. Друг фактор, който води до тези забавяния са малките суми и вероятното подценяване на риска от забава при изплащане на тези задължения.

На следващо място са закъсненията при изплащане на заеми от близки и приятели (44%) и лизинг (общо 42% са имали закъснения). Съответно 37% и 35% при потребителските кредити и кредитните карти/овърдрафт. Най-нисък е делът на забава при ипотечните кредити (24%).

Кредитите, при които е имало продължително закъснение в изплащане на вноските са в голямата си част потребителски – за ремонт на жилища, покупка на битова техника, кола, плащане на битови сметки, за посрещан на ежедневни нужди. Едва в 10% от случаите на забава, кредитът е бил за покупка на жилище.

Основните причини за изпадане в продължителна задължнялост са, че лицето е останало без работа, възникнали са му други по-спешни разходи, внезапно заболяване (5%) или влошаване на бизнеса (2%).

Най-честите решения, които потребителите намират са да привлекат допълнителен финансов ресурс и да заплатят вноските. Това често е свързано с допълнителни икономии или продажба на част от имуществото – движимо или недвижимо.

Около 2,2% от лицата, които са забавили плащанията не са успели да се справят и заявяват, че банката или кредитора са взели имуществото им – това са приблизително около 6600 човека.

Изследването показва, че около половин процент от българите са имали личен опит с неуспешно изплащане на кредит, при което са загубили свое имущество (жилище, кола или имот). Всеки четвърти има в своето обкръжение лица, които са попадали в същата ситуация.

Основите фактори, които интервюираните изтъкват по отношение на причините за изпадане в задължнялост са резките обрати в икономическата конюнктура и промени в бизнес средата, както и ниските доходи, които често са причина кредити да се взимат за покриване на належащи нужди и ежедневни разходи за издръжка, а не за покупки, които са в графа лукс или ненужни.

В допълнение към тези фактори на средата, интервюираните посочат и ниската финансова култура, както и некоректните банкови реклами, които предоставят подвеждаща информация. Много по-рядко се смята, че е налице безотговорно поведение на кредитополучателите.

Най-големите страхове, които възпират гражданите да вземат кредит са свързани с размера на доходите и това дали ще стигнат за изплащане на вноските по кредита, рискът внезапно да останат без работа или доходите им да намалеят рязко. Не на последно място, страхове са налице и по отношение на рисковете от заболяване, които биха се отразили на изплащането на кредита.